

ታላቁ የኢትዮጵያ የጥበብ ዝግባ ኃይሉ ገብረዮሐንስ (ገሞራው) (እ. ኤ. አ. 1935 – 2014) አረፈ

ታላቁ የኢትዮጵያ የጥበብ ዝግባ ኃይሉ ገብረዮሐንስ (ገሞራው) ስዊድን ውስጥ በሚኖርበት ሀገር፣ ባደረበት ሕመም

ከዚህ ዓለም ተለየ። የሕዝብ ልሳን የሆነውን የጋሼ ኃይሉን ድንገተኛ ማለፍ ስንሰማ፣ የደብተራው ዝግጅት በርድ አባላት የተሰማን ድንጋጤና ሃዘን ከፍተኛ ነው። ዝርዝር ጉዳዮችን ወደፊት የምናቀርብ ሲሆን፣ ለመንደርደሪያነት የሚከተለውን ማስተዋወቂያ አቅርባለን።

ይህ ታላቅ የጥበብ ሰው ኃይሉ ገብረዮሐንስ (ገሞራው) እ. ኤ. አ. በ1935 ዓ. ም. አዲስ አበባ ውስጥ ተወለደ። የተወለደበት ባህላዊው ቤት መሠረቱ የተጣለው የዛሬው የአፍሪካ አንድነት ድርጅት ከተሰራበት ቦታ ላይ ነበር። ከህፃንነቱ አንስቶም ቄስ እንዲሆን ይፍልጉ የነበሩት አባቱ መሪ ጌታ ገብረዮሐንስ የቤተክርስቲያን ትምህርት እየሰጡት ነው ያደገው። ሥነ-ሃይማኖት (ቲዎሎጂ) ትምህርት ቤት እያለ ደግሞ አብዛኞቹ መምህራን የሚያስተምሩት ብሉይ ኪዳንን ነበር። ታዲያ በዚህ ፈንታ ታዳጊው ወጣት ኃይሉ ምኒልክ ሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤት በእንግሊዝኛ ቋንቋ የሚሰጠውን ዘመናዊ ትምህርት መከታተል መረጠ። ጎን ለጎንም አራት ኪሎ በሚገኘው ቅድስት ስላሴ ቤተክርስቲያን በዲያቆንነት ያገለግል ነበር። በዚህም ወቅት ነበር በግዕዝ እና በአማርኛ ቋንቋዎች የሰላ ችሎታውን እያሳደገ መምጣት

የጀመረው። የሁለተኛ ደረጃ ትምህርቱን እንዳጠናቀቀም በአዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ፣ ከስላሴ የሥነ-ሃይማኖት (ቲዎሎጂ) ኮሌጅ ገብቶ ጥናቱን ቀጥሏል። በሥነ-ፍጥረት፣ በሕይወት፣ በሠብአዊነት እና በእነኝህ ዙሪያ ባሉ ጉዳዮች ላይ ጥልቅ ምርምር እያደረገ። በጥበብም እየተጠበባት።

ኋላም ላይ ዝንባሌው በዚያን ጊዜው በቀዳማዊ ኃይለሥላሴ ዩኒቨርሲቲ፣ የኢትዮጵያ ቋንቋዎች ጥናት ላይ አርፎ፣ በሥነ-ምዕላድ እና በሥነ-ድምጽ የሥነ-ቋንቋ ጥንታዊ ትምህርቱን ተከታትሏል። በሥነ-ጥበብ ፋካሊቲ የሥነ-ቋንቋ ትምህርት ክፍል ውስጥ እንደገባም በግዕዝ፣ በአማርኛ እና በእንግሊዝኛ ቋንቋዎች በሚጽፋቸው ጥልቅ፣ ህብረ-ምርምራዊ አባባሎች ችሎታው በዩኒቨርሲቲው ተማሪዎች እና ሠራተኞች ዘንድ ስሙ የገነነ ሆነ። ከነኝህም ዝነኛ ሥራዎቹ ለምሳሌነት “በረከተ መርገም” ይጠቀሳል።

የ1960ዎቹ አሥርታት በኢትዮጵያ ብቻ ሳይሆን በተቀረው የምዕራቡም ዓለምም ውስጥ ሥር ነቀል ለውጥ የሚሻ የተማሪዎች እንቅስቃሴ የታየባቸው ናቸው። ኃይሉም የዚያ ትውልድ አባል እንደመሆኑ የታህሳስን 1953 መፈንቅለ-መንግሥት ሙከራ ተከትሎ “ሲኦል” በሚል ርዕስ ግጥም ፃፈ። ይህ የተገለጸው አሥርት ኃይሉ በንጉሡ የምስጢር ፖሊስ ሃይል “ባለመርዘኛው ብዕርተኛ” በሚል ስም ይጠራ የነበረበት ነው። ተማሪዎች ለአመጽ እንዲነሳሱ ያደርጋል በሚል ተወንጀሎም ከትምህርት ታግዶ ነበር።

እ. ኤ. አ. በ1963 የአፍሪካ አንድነት ድርጅት ምስረታ በዓል ላይም ኃይሉ አንዲት አነስተኛ ቅጂ “ዋንነስ” በሚል በእንግሊዝኛ አዘጋጅቶ በበዓሉ ላይ ለተገኙት መሪዎች አከፋፈለ። ወዲያውም ወደማዕከላዊ እስር ቤት ነበር ኃይሉ የተወረወረው። ከአሥር ሲፈታም የኃይሉ ብዕር ይበልጥ የሰላ ሆኖ ነበር የወጣው። ለኢትዮጵያ መኖርም ጀመረ፣ ስለኢትዮጵያ እየፃፈ። ሕዝቡን ከቸግር አሮንቃ ለማላቀቅ ዋናው መፍትሄ ትምህርት መሆኑን በማመኑም፣ መላ ሕይወቱን መምህር ለመሆን ወሰነ። በዚህም መሠረት በቅድሚያ ቴክኒካል ስኩል፣ ኋላም ላይ አዲስ አበባ ውስጥ በሚገኘው በመምህራን ማሰልጠኛ ኮሌጅ ግብቶ የማስተማር ሙያውን ተያያዘው።

ከዚያ በኋላ ያመረታቸው የጥበብ ሥራዎቹም የዚሁኑ የሀገሩን ብዙሃን የማስተማር ዓላማውን የሚያንፀባርቁ ናቸው። የሥነ-ግጥም፣ የታሪክ፣ የፍልሥናና፣ የሌሎችም ዘርፎች ሥራዎቹ ብዛታቸው የትዩሊክ፣ ጥልቀታቸው የረቀቀ ናቸው። የተፃፉባቸውም ቋንቋዎች አማርኛ፣ ግዕዝ፣ እንግሊዝኛ፣ ቻይንኛ፣ ኖርዌጅኛ እና ስዊድሽኛ ናቸው። ጥቂቶቹን ለመጥቀስ፡

በረከተ መርገም

እናትክን በሉልኝ

በናቴእኮ ሴት ነኝ

ዜሮ ፊታውራሪ

የመንገሌ ጥሪ

ቆርጥሃት ጣልልኝ

ዛር ነው በሽታዋ

የሽግግር ደባ

ወይዘሪት ወይዘሮ

በ1960ዎቹ አሥርት አጋማሽ ላይ፣ ከማዕከላዊ እሥር ሴት እንደተፈታ አዲስ አበባ ውስጥ በከፍተኛ የቴክኒካል ትምህርት ሴት ውስጥ፣ ኋላም በአዲስ አበባ መሀምራን ማሰልጠኛ ኮሌጅ ቋንቋ ማስተማር ጀምሮ ነበር። ብዙም ሳይቆይ የቻይንኛ ሥነ-ጽሑፍ እንዲያጠና የቤጅንግ ዩኒቨርሲቲ የነፃ ትምህርት ዕድል ሰጥቶት ወደዚያ ሄደች። ከደረሰ ከ3 ዓመት በኋላም በቻይንኛ ቋንቋ ክሂሉ እና የቻይንኛ ፍልስፍና ጠንካራና ደካማ ጎኖች በማብጠርጠር ችሎታው ከሀገሬውም ሆኑ ከውጭ ተማሪዎች ከፍተኛ አድናቆት አግኝቶ ነበር። በተለይ ስለ ማዖ የፃፈው ቀደምት የቻይንኛ ግጥም ከሁሉ የተለየ አድናቆት አትርፎለታል። ሆኖም ግን፣ በባዕድ ሀገርም ላይ ቢሆን የኃይሉ የተባ ብዕር፣ የቻይና ባለሥልጣናት እና መንግሥት በክፉ ዓይን እንዲያየት አድርጓቸዋል።

መሠረታዊ የቻይና ቋንቋ ጥናቱን እንዳገባደደም፣ ኃይሉ አንድ ትልቅ የቻይንኛ-አማርኛ መዝገብ-ቃላት እና ሌላም የቻይንኛ-እንግሊዝኛ ሐረጎች መጽሐፍ አዘጋጅቷል። በተቀረውም የትርፍ ሰዓቱ ቀደም ሲል በኢትዮጵያ ባለሥልጣናት የተወረሱበትን ሥራዎቹን እንደገና የመጻፍ ጥረት ያደርግ ነበር። የዶክትሬት ዲግሪውን ማሟያ ጽሑፍ ለማዘጋጀትም “The Influence of Anarchism on Chinese Literature: With a particular focus put on the case “Ba-Jin” በሚል ርዕስ ምርምሩን ጀመረ። ይህ ርዕስ ግን በራሱ ጣጣ አመጣበት። የዲግሪ ማሟያ ጽሑፉ በቻይና ሥነ-ጽሑፍ ላይ ፖለቲካዊ ትችት የሚያካትት ይሆናል ብለው የፈሩት የቻይንኛ ባለሥልጣናት በእጁ የሚገኙ ሥራዎችን እንዲያስረኩብና በአስቸኳይ ሀገር ለቆ እንዲወጣ አዘዙት። ቀይ ሽብር ይካሄድባት ወደነበረችው ሀገሩም መመለስ የሚታሰብ አልነበረም።

ስለዚህም በአምነስቲ እና በዩ.ኤን.ሲ.ኤች.አር ትብብርም ወደ ኖርዌ፣ አስሎ መጣ። በአስሎ ግን የፃፋቸውን ማሳተምም ሆነ የቻይንኛ ቋንቋ ጥናቱን መቀጠል አትችልም ስለተባለ፣ አሁን ሕይወቱ ወደ አለፈባት ወደ ስዊድን መጥቶ፣ በስቶክሆልም መኖር ጀምሮ ነበር።

ታላቁ የኢትዮጵያ የጥበብ ዝግባ ኃይሉ ገብረዮሐንስ (ገሞራው) ከዚህ በፊት የታተሙትንም ሆነ ያልታተሙትን ሥራዎቹን አቀነባብሮ በቅጽ በቅጽ በማድረግ በቅደም ተከተል ይታተሙ ዘንድ አቅርቦ፣ ይህንን ለማድረግም የቅርብ አድናቂዎቹ ገንዘብ አዋጥተው በእንቅስቃሴ ላይ እያሉ ነው። ከመገባደዱ በፊት በድንገት ያረፈው። የዚህን ጎምቱ የጥበብ አድባር ሥራዎች አሳትሞ የሕዝብ ማድረስ የሁሉም ጥበብ አፍቃሪ ዜጋ ሃላፊነት ነውና የጋራ ጥረቱ እና ርብርቡ አሁንም መቀጠል አለበት።

ጋሼ ኃይሉ በ1999 ዓ. ም. “የቅዱሳንንን ዐጽመ-ርስት፣ ርኩሣን አይወስዱትም!” በሚል ርዕስ ደብተራው ድረ-ገጽ ላይ የታተመውን ጽሑፉን በሚከተሉት ስንኞች ነበር የደመደመው፡

ባያውቁት ነው እንጅ - የእኔን ቋሚ ንግርት፤

በተወለድኩበት ነው - የምቀበርበት፤

ሌላ ቦታ ሳይሆን - በትውልዴ ሙራት።

አስቀድሞም ቢሆን -- ዕትብቴ ተቀብሯል፤

ቀሪውም አካሌ - በርግጥ በክብር ያርፋል።

ሲንከራተት ኖሮ - አካሌ የትም ምድር፤

በስተመጨረሻ - የሚያርፍበት አፈር፤

ከተወለድኩበት ነው - በክብር የሚቀበር።

በመቃብሬም ላይ - በስተራስጌው በኩል፤

“እኔም እንደርስዎ - ሕያው ነበርኩ!” የሚል፤

በትልቅ ቋጥኝ ላይ - ተቀርቶ ይገፋል።

ይኸ ሁሉ ንግርት - ከወዲሁ ታውቋል፤

ከዚያ ርስት ለመንቀል - ታዲያ እንዴት ይቻላል!!